

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

Cymry Ifanc
Young Wales

www.cymru.gov.uk

Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru

Dangosyddion ar gyfer Gwobr Ansawdd Genedlaethol
Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru

Welsh Network of Healthy School Schemes

Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru

Dangosyddion ar gyfer Gwobr Ansawdd Genedlaethol Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru

Cynulleidfa

Cydgysylltwyr Ysgolion Iach Lleol ac ysgolion sy'n cyfranogi mewn cynlluniau ysgolion iach lleol.

Trosolwg

Mae'r canllawiau hyn yn darparu dangosyddion ar gyfer Gwobr Ansawdd Genedlaethol Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru.

Gwybodaeth bellach

Dylid cyfeirio ymholiadau am y ddogfen hon at: Gydgysylltwyr Ysgolion Iach Lleol.

Copiau ychwanegol

Gellir cael y rhain gan: Gydgysylltwyr Ysgolion Iach Lleol.

Cynnwys

Cyflwyniad	1
Y Broses	2
Cyfeiriadau	3
Bwyd a Ffitrwydd	5
Iechyd a Lles Meddyliol ac Emosiynol	19
Datblygu Personol a Chydberthynas	31
Defnyddio a Chamddefnyddio Sylweddu	39
Yr Amgylchedd	47
Diogelwch	55
Hylendid	63

Dangosyddion ar gyfer Gwobr Ansawdd Genedlaethol Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru

Cyflwyniad

Mae'r ddogfen hon yn manylu ar y meini prawf perfformio i ysgolion sy'n cael eu hasesu ar gyfer gwobr ansawdd genedlaethol Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru.

Mae'n cydnabod y 7 testun iechyd y dylid eu cwmpasu tra bydd ysgol yn ymwneud â'r cynllun; ac i bob un o'r rhain mae'n adnabod agweddau pwysig ar ddull ysgol gyfan yn yr elfennau canlynol o fywyd yr ysgol: Arweiniad a Chyfathrebu, y Cwricwlwm, Ethos ac Amgylchedd a Chynnwys Teuluoedd a'r Gymuned.

Mae'n adeiladu ar ddogfen Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru, *Canllawiau ar gyfer gweithio gydag ysgolion ar bob cyfnod o'r rhaglen* gan ystyried sawl egwyddor sylfaenol:

- pwysigrwydd cyfranogiad disgyblion ym meysydd craidd bywyd ysgolion sy'n effeithio'n uniongyrchol ar iechyd a lles plant a phobl ifanc ee, addysgu a dysgu, yr amgylchedd, dewis staff, gofal bugeiliol;
- pwysigrwydd dealltwriaeth cymuned yr ysgol gyfan a'i hymrwymiad i weithredu;
- bodolaeth agwedd gadarnhaol tuag at iechyd;
- tegwch;
- cysylltiadau â rhaglenni a pholisïau cenedlaethol a lleol eraill sy'n berthnasol.

Rhoddir enghreifftiau o weithgareddau y gellir eu gweld yn yr ysgol fel tystiolaeth o'r dangosyddion. Nid yw'r rhestrau hyn yn ddi-hysbydd nac yn rhagnodedig.

Mewn dau achos ceir rhestrau manwl o gamau gweithredu y mae'n rhaid iddynt fod yn eu lle. Mae'r rhain yn gysylltiedig â chamau gweithredu Bwyd a Ffitrwydd sy'n ofynnol gan *Blas am Oes*; a'r safonau gofynnol ar gyfer hylendid sy'n deillio o *Gwylwch y Germau!* a *Dysgwch Wers i Germau!*

Ar ben hynny, ystyrir bod iechyd staff yn 'ddatblygiad o weithle sy'n hybu iechyd' o dan Iechyd a Lles Meddyliol ac Emosiynol ac fe'i cysylltir â'r Safon Iechyd Gorfforaethol.

Mae Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru yn rhan o Rwydwaith Ysgolion Hybu Iechyd Ewrop (SHE), gan adlewyrchu dull SHE. Mae hefyd yn mynd i'r afael â Saith Nod Craidd Llywodraeth Cynulliad Cymru a Chonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.

Y Broses

Asesir y dangosyddion a restrir isod mewn gwahanol ffyrdd tra bydd ysgol yn ymwneud â Chyfnod 6 y cynlluniau ysgolion iach.

Bydd cydgysylltwyr ysgolion iach yn cydweithio ag ysgolion i baratoi portffolios tystiolaeth¹ gan asesu'r dangosyddion a nodi cynnydd.

Ar ddiwedd cyfnod 6, unwaith y bydd cydgysylltwyr yn fodlon bod yr holl dystiolaeth ar gael, gwahoddir asesydd annibynnol cenedlaethol i asesu'r ysgol trwy edrych ar ddogfennaeth ac ymweld â'r ysgol i dderbyn cyflwyniad gan gyngor yr ysgol neu grŵp disgyblion priodol arall, i gael taith o gwmpas yr ysgol o dan arweiniad disgyblion ac i achub y cyfle i siarad â staff yr ysgol. Darperir amserlen arfaethedig cyn yr ymweliad.

Dylai ysgolion sydd wedi gwneud cais i gael eu hasesu'n annibynnol allu dangos yr HOLL ddangosyddion, a bydd aseswyr yn cyfarfod â chydgyssylltydd y cynllun ysgolion iach lleol i drafod y dystiolaeth a ddarperir. Yn ystod yr ymweliad â'r ysgol bydd yr asesydd yn chwilio am agwedd ysgol-gyfan at iechyd sydd wedi'i sefydlu a'i deall gan bawb.

¹ Gall tystiolaeth gynnwys polisïau, cofnodion hyfforddiant, prosiectws yr ysgol, adroddiad blynyddol i rieni, llythyrau at rieni, adrannau perthnasol o Gynllun Datblygu'r Ysgol, adroddiad Estyn, amserlenni, cynlluniau gwaith, cylchgronau/cylchlythyrau/gwefan a chofnodion cyngor yr ysgol.

Yn ychwanegol at y dangosyddion penodol, bydd yr aseswyr yn disgwyl gweld tystiolaeth o gysylltiadau perthnasol yn cael eu gwneud â fframwaith effeithiolrwydd yr ysgol. Disgwylir y bydd tystiolaeth a ddarperir ar gyfer hunanwerthuso fframwaith effeithiolrwydd yr ysgol yn ymgorffori gwaith ysgolion iach.

Dim ond ar ôl i ysgol gyrraedd Cyfnod 6 o'r cynllun ysgolion iach lleol, ar ôl 8-9 mlynedd o gyfranogi gweithredol yr eir ati i asesu ar gyfer y Wobr Ansawdd Genedlaethol.

Cyfeiriadau:

Canllawiau ar gyfer gweithio gydag ysgolion ar bob cyfnod o'r rhaglen, Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru, 2008, Llywodraeth Cynulliad Cymru

Blas am Oes, 2006, Llywodraeth Cynulliad Cymru

Cynllun Gweithredu Blas am Oes, 2008, Llywodraeth Cynulliad Cymru

Gwylwch y Germau! Canllawiau ynghylch Rheoli Haint ar gyfer Meithrinfeydd, Cylchoedd Chwarae a Sefydliadau Gofal Plant eraill, 2006, Llywodraeth Cynulliad Cymru

Dysgwch wers i germau! Canllawiau ynghylch Rheoli Haint ar gyfer Ysgolion Cynradd ac Uwchradd, 2006, Llywodraeth Cynulliad Cymru

Y Safon Iechyd Gorfforaethol www.healthyworkingwales.com

Rhwydwaith Ysgolion Hybu Iechyd Ewrop www.schoolsforhealth.eu

Saith Nod Craidd Llywodraeth Cynulliad Cymru <http://new.wales.gov.uk/topics/childrenyoungpeople/publications/568736/?skip=1&lang=cy>

Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn www.unicef.org/crc/

BWYD A FFITRWYDD

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Arweiniad a Chyfathrebu		
1. Polisi Bwyd a Ffitrwydd	<p>1.1 Polisi yn ei le sy'n dilyn canllawiau cenedlaethol a lleol.</p> <p>1.2 Polisi sydd wedi'i ddatblygu gan weithgor sy'n cynnwys disgyblion.</p> <p>1.3 Mae gweithdrefnau monitro ac adolygu yn eu lle.</p> <p>1.4 Mae rôl gydategol y polisi a'r cwricwlwm yn amlwg.</p> <p>1.5 Mae'r dangosyddion isod yn dangos bod y polisi'n cael ei weithredu.</p>	Gweithgor Bwyd a Ffitrwydd (FAFWG) Grŵp Gweithredu ar Faeth yn yr Ysgol (SNAG)

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
2. Ymrwymiad i hyfforddiant y staff cyfan ar faterion sy'n gysylltiedig â bwyd a ffitrwydd	2.1 Mae athrawon yn derbyn hyfforddiant priodol. 2.2 Mae staff cymorth yn derbyn hyfforddiant priodol, ee, cynorthwywyr cymorth dysgu, goruchwylwyr amser cinio, arweinwyr dysgu y tu allan i oriau ysgol. 2.3 Mae hyfforddiant yn cael ei raeadru gan ddylanwadu ar ymarfer.	Ymgymryd â chyfleoedd i gael cymwysterau ac achredu

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
3. Ymgysylltu â mentrau lleol/cenedlaethol penodol a materion amgylcheddol a chymdeithasol, ac ymateb iddynt	3.1 Mae ysgolion yn manteisio ar gyfleoedd a gynigir i gael eu cynnwys mewn amrywiaeth o fentrau lleol/cenedlaethol. 3.2 Mae ysgolion yn ymgysylltu â mentrau cymunedol ac yn eu cefnogi.	Y Bws Coginio (C) Cystadlaethau'r Urdd Cydwethfa fwyd Cymru'n Coginio/ <i>Get Cooking</i> Mentrau iechyd y geg ee Wythnos Wenu Genedlaethol; Cynllun Gwên Diwrnodau/digwyddiadau hyrwyddo bwyd iach Caffael lleol Ailgylchu lleol Defnyddio cynnyrch Masnach Deg priodol. Addysg Gorfforol a Chwaraeon mewn Ysgolion Campau'r Ddraig/Clwb 5x60 30,40,50 (C) Bws Cerdded (C) <i>Top Start</i> (C) Symud y Dosbarth! (C) Digwyddiadau pontio

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Cwricwlwm		
4. Bwyd a Ffitrwydd wedi'u cynnwys yn y Cyfnod Sylfaen, y Cwricwlwm Cenedlaethol ac ABCh	<p>4.1 Mae cynlluniau gwaith yn nodi gweithgarwch corfforol, iechyd y geg a maeth, gan gynnwys y cysylltiadau rhwng bwyd a ffitrwydd ac iechyd a lles meddyliol ac emosiynol, ac yn adlewyrchu polisi.</p> <p>4.2 Mae adnoddau'r cwricwlwm a ddefnyddir yn adlewyrchu canllawiau cyfredol. Mae'r ysgol yn ymrwymedig i ddarparu 2 awr yr wythnos o Addysg Gorfforol uchel ei safon i bob disgybl.</p> <p>4.3 Mae negeseuon cyson yn cael eu darparu/mae negeseuon cymysg yn cael eu hosgoi ynglŷn â deiet, iechyd y geg a gweithgarwch corfforol ee, trwy beidio â defnyddio ymgyrchoedd hyrwyddo, cynhyrchion brand neu fwyd a diod afiach fel gwobrau.</p>	Ymgymryd â chyfleoedd i gael cymwysterau ac achredu Ymarfer sy'n gysylltiedig ag iechyd Cynlluniau gwobrwyo priodol <i>Clued up on Food</i> Ymdrinnir â bwydo ar y fron yn y cwricwlwm (U)

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
5. Mae dysgu y tu allan i oriau ysgol yn ymgorffori sgiliau a gweithgareddau bwyd a ffitrwydd	5.1 Amserlen weithgareddau eang yn ei lle, sy'n briodol i bob disgybl yn yr ysgol. 5.2 Mae negeseuon cyson yn cael eu darparu/mae negeseuon cymysg yn cael eu hosgoi ynglŷn â deiet, iechyd y geg a gweithgarwch corfforol ee, trwy beidio â defnyddio ymgyrchoedd hyrwyddo, cynhyrchion brand neu fwyd a diod afiach fel gwobrau	Cynlluniau gwobrwyo priodol Clybiau coginio ee, Cymru'n Coginio/ <i>Get Cooking</i> /Coginio ar arian bach Cysylltiadau â chlybiau chwaraeon lleol

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Ethos ac Amgylchedd yr Ysgol		
6. Cyfranogiad Disgyblion	6.1 Tystiolaeth o gyfranogiad gweithredol gan ddisgyblion wrth ddatblygu polisi. 6.2 Tystiolaeth o enghreifftiau o fentrau bwyd a ffitrwydd lle y mae disgyblion yn cyfranogi'n weithredol. 6.3 Tystiolaeth bod disgyblion yn cael eu cynnwys wrth werthuso camau gweithredu. 6.4 Tystiolaeth bod disgyblion yn cyfranogi mewn trafodaethau ag arlwywyr ynglŷn â darparu bwyd ysgol	Grŵp Gweithredu ar Faeth yn yr Ysgol/Gweithgor Bwyd a Ffitrwydd Bwyd Ysgol a Ffitrwydd yn y Gwasanaeth

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
7. Cyfranogiad Staff	7.1 Tystiolaeth bod staff ac arlwywyr yr ysgol nad ydynt yn y tîm craidd ysgolion iach yn ymwneud â materion bwyd a ffitrwydd.	
8. Amgylchedd, ethos a chwricwlwm anffurfiol yr ysgol	<p>8.1 Mae negeseuon cyson yn cael eu darparu/mae negeseuon cymysg yn cael eu hosgoi ynglŷn â deiet, iechyd y geg a gweithgarwch corfforol ee, trwy beidio â defnyddio ymgyrchoedd hyrwyddo, cynhyrchion brand neu fwyd a diod afiach fel gwobrau.</p> <p>8.2 Mae'r ysgol yn darparu amgylchedd lle yr ystyrir bod bwydo ar y fron yn arferol</p> <p>8.3 Anogir yr holl staff i ddangos ymddygiadau sy'n gyson â'r polisi bwyd a ffitrwydd ee, yfed dŵr, bwyta ffrwythau, cyfranogi yng nghlwb 30/40/50.</p>	<p>Ailgylchu Compostio Gardd lysiau/rhandir Cynllun brwsio dannedd (C) Cynlluniau gwobrwyo priodol Marciau a pharthau yn y buarth chwarae (C) Cynllun cyfeillio yn y buarth chwarae (C) Chwarae gweithredol (C) Gemau traddodiadol y buarth chwarae (C) Mynediad i ardaloedd agored Bws cerdded (C) Rheseli beiciau (a ddefnyddir yn aml) Llwybrau gweithgareddau/ffitrwydd</p>

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	<p>8.4 Mae'r amgylchedd yn annog gweithgarwch corfforol</p> <p>8.5 Mae'r ystafell fwyta yn amgylchedd cymdeithasol a dymunol.</p> <p>8.6 Trefnir amser cinio i adael digon o amser i bob disgybl ddewis a bwyta prydau o fwyd mewn amgylchedd gwâr gyda chyn lleied o giwio ag sy'n bosibl.</p> <p>8.7 Mewn ysgolion uwchradd mae ystyriaeth wedi'i rhoi i effeithiau polisiau oddi ar y safle.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	<p>8.8 Mae gwybodaeth ar gael i rieni ynglŷn â hawl i gael prydu ysgol am ddim ac mae'r ysgol yn mynd ati i annog disgyblion i'w derbyn. Mae mesurau yn eu lle i atal rhag stigmatiddio disgyblion sy'n derbyn prydu ysgol am ddim.</p> <p>8.9 Mae polisi bwyd yr ysgol yn amlwg ar deithiau ysgol.</p>	

Cynnwys Teuluoedd a'r Gymuned

<p>9. Cynnwys teuluoedd a'r gymuned</p>	<p>9.1 Mae rhieni/gofalwyr a llywodraethwyr yn cael eu hysbysu'n gyson ac yn deall pwysigrwydd polisi ar faeth da a gweithgarwch corfforol iddyn nhw ac i'r disgyblion.</p> <p>9.2 Mae'r ysgol yn cynnig y cyfle i deuluoedd a'r gymuned ehangach i gael eu cynnwys mewn gweithgareddau sy'n gysylltiedig â bwyd a ffitrwydd ac i gyfrannu atynt.</p>	<p>Nosweithiau Rhieni Ffeiriau iechyd Ymweliadau â ffermydd</p>
---	---	---

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	<p>9.3 Mae cysylltiadau'n cael eu gwneud â sefydliadau cymunedol lleol, clybiau chwaraeon a busnesau i gefnogi'r agenda bwyd a ffitrwydd.</p> <p>9.4 Cefnogir y polisi gan gymuned yr ysgol gyfan.</p> <p>9.5 Defnyddir arbenigedd rhieni a/neu aelodau o'r gymuned i gefnogi gweithgareddau'r cwricwlwm neu rai nad ydynt yn rhan o'r cwricwlwm os yn briodol.</p>	
10. Ymwneud a chydweithredu ag asiantaethau statudol a gwirfoddol ac unigolion y tu allan i'r ysgol	<p>10.1 Mae asiantaethau, clybiau ac unigolion allanol priodol yn cefnogi datblygiad polisiâu, rhaglenni a'r cwricwlwm.</p> <p>10.2 Mae unrhyw gyfraniad yn cael ei gynllunio, ei werthuso ac mae'r gwaith yn cael ei ddilyn.</p>	Cysylltiadau â chlybiau lleol Diwrnodau hyrwyddo gweithgarwch corfforol

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Darparu bwyd a diod		
11. Darparu bwyd a diod	<p>11.1 Mae'r holl fwyd a diod a gynigir trwy gydol y diwrnod ysgol yn gyson â 'Blas am Oes'.</p> <p>11.2 Mae'r ysgol yn gweithio tuag at safonau sy'n seiliedig ar fwyd a maethynnau ar gyfer cinio'r ysgol.</p> <p>11.3 Mae brechwast yn gyson â'r hyn a ddarperir ym Menter Brecwast am Ddim mewn Ysgolion Cynradd.</p> <p>11.4 Ffrwythau, dŵr a llaeth yw'r unig eitemau a gynigir yn ystod amseroedd egwyl ysgolion cynradd.</p> <p>11.5 Mae gan ddarpariaeth bwyd snac mewn ysgolion uwchradd fudd maethol clir. Mae ystyriaeth wedi'i rhoi i gynnwys braster, halen a siwgr bwydydd snac.</p>	<p>Siop ffrwythau yn yr ysgol Cynllun dŵr ar y ddesg Cynhyrchion Masnach Deg priodol Cynllun llaeth am ddim ac â chymhorthdal Menter Brecwast am Ddim mewn Ysgolion Cynradd (C) Diwrnodau/digwyddiadau hyrwyddo bwyd iach</p>

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	<p>11.6 Mae peiriannau gwerthu'n cydymffurfio â'r canllawiau yn 'Dewis Gwerthu Iach' a 'Blas am Oes'.</p> <p>11.7 Mae dŵr ar gael am ddim ac mewn lleoliad addas ac mae'r ysgol yn mynd ati i hyrwyddo yfed dŵr.</p> <p>11.8 Mae'r ysgol yn mynd ati i annog darparu pecynnau bwyd iach trwy roi gwybodaeth i ddisgyblion a rhieni.</p> <p>11.9 Mewn ysgolion lle yr hyrwyddir cynllun Menter yr Ifanc, rhoddir canllawiau i ddisgyblion ynglŷn â phriodoldeb unrhyw fenter fel nad yw yn tanseilio 'Blas am Oes'.</p> <p>11.10 Mae ysgolion yn mynd ati i beidio ag annog ymdrechion faniau/gwasanaethau bwyd sydyn i werthu bwyd i staff neu ddisgyblion yn ystod y diwrnod ysgol, neu'n union cyn dechrau neu ar ôl diwedd y diwrnod ysgol.</p>	

I ECHYD A LLES MEDDYLIOL AC EMOSIYNOL

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Arweiniad a Chyfathrebu		
<p>1. Polisiâu a Strategaethau Priodol yn eu lle:</p> <ul style="list-style-type: none">• Polisi a Strategaeth Wrth-fwlio• Polisi Rheoli Ymddygiad Cadarnhaol• Strategaethau priodol i fynd i'r afael â materion amlddiwylliannol, rhywedd, tueddfryd rhywiol, camfanteisio'n rhywiol, anghenion arbennig a materion iechyd sy'n osgoi stereoteipio a gwahaniaethu	<p>1.1 Mae polisiâu a strategaethau yn eu lle sy'n dilyn canllawiau cenedlaethol a lleol, sy'n cynnwys disgyblion os yn briodol.</p> <p>1.2 Mae polisiâu a strategaethau'n cynnwys canllawiau cyfeirio clir y mae cymuned yr ysgol gyfan yn ymwybodol ohonynt, gan gynnwys hunangyfeirio at wasanaethau cwnsela.</p> <p>1.3 Mae gweithdrefnau monitro ac adolygu yn eu lle.</p> <p>1.4 Mae rôl gydategol y polisi a'r cwricwlwm yn amlwg.</p> <p>1.5 Mae'r dangosyddion isod yn dangos bod y polisi'n cael ei weithredu.</p>	<p>Ymddygiad da yn amlwg o gwmpas yr ysgol</p>

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
<p>2. Ymrwymiad i hyfforddiant ysgol gyfan ar faterion iechyd a lles meddyliol ac emosiynol</p>	<p>2.1 Mae athrawon yn derbyn hyfforddiant priodol.</p> <p>2.2 Mae staff cymorth yn derbyn hyfforddiant priodol ee, cynorthwywyr cymorth dysgu, goruchwylwyr amser cinio, arweinwyr dysgu y tu allan i oriau ysgol.</p> <p>2.3 Mae hyfforddiant yn cael ei raeadru gan ddylanwadu ar ymarfer.</p>	
<p>3. Ymgysylltu â mentrau lleol/cenedlaethol penodol a materion amgylcheddol a chymdeithasol, ac ymateb iddynt</p>	<p>3.1 Mae ysgolion yn manteisio ar gyfleoedd a gynigir i ymwneud ag amrywiaeth o fentrau lleol/cenedlaethol</p> <p>3.2 Mae ysgolion yn dangos hyblygrwydd yn y rhaglen astudio i ymateb i faterion a nodir yn lleol.</p>	<p>Mentrau gwrth-fwllo Gwasanaeth Cwnsela yn yr Ysgol Dulliau therapiwtig megis therapi chwarae, therapi cerddoriaeth neu therapi drama Grwpiau Meithrin Grwpiau cefnogi disgyblion Rhaglenni rhianta</p>

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Cwricwlwm		
4. Iechyd a lles meddyliol ac emosiynol wedi'u cynnwys yn y Cyfnod Sylfaen, y Cwricwlwm Cenedlaethol ac ABCh	4.1 Mae cynlluniau gwaith yn adnabod amrywiaeth o agweddau ar iechyd a lles meddyliol ac emosiynol, gan adlewyrchu'r polisi. 4.2 Mae adnoddau'r cwricwlwm a ddefnyddir yn adlewyrchu canllawiau cyfredol.	
5. Mae dysgu y tu allan i oriau ysgol yn ymgorffori gweithgareddau sy'n gynhwysol ac sy'n hyrwyddo mwy o hunan-barch a lles	5.1 Mae amserlen eang o weithgareddau yn ei lle, sy'n briodol i bob disgybl yn yr ysgol.	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Ethos ac Amgylchedd yr Ysgol		
6. Cyfranogiad disgyblion	<p>6.1 Mae gan yr ysgol gyngor ysgol effeithiol sy'n cyfarfod yn rheolaidd.</p> <p>6.2 Mae disgyblion eraill yn dylanwadu ar gyfarfodydd cyngor yr ysgol ac mae cynnwys y cyfarfodydd yn cael ei ledaenu iddynt ee, trwy gynghorau dosbarthiadau.</p> <p>6.3 Mae'r disgyblion yn cyfranogi'n weithredol ym meysydd craidd bywyd yr ysgol sy'n effeithio'n uniongyrchol ar iechyd a lles plant a phobl ifanc ee, addysgu a dysgu, yr amgylchedd, dewis staff, gofal bugeiliol.</p> <p>6.4 Tystiolaeth o enghreifftiau o fentrau lle y mae disgyblion yn cyfranogi'n weithredol.</p> <p>6.5 Tystiolaeth bod disgyblion yn ymwneud â gwerthuso camau gweithredu.</p>	<p>Mecanweithiau adborth da gan Gyngor yr Ysgol Proses ddethol ar gyfer cynrychiolwyr y disgyblion Hysbysfwrdd/bwrdd arddangos i Gyngor yr Ysgol Rheolau dosbarth sydd wedi'u trafod Cynlluniau gwobrwyo sydd wedi'u trafod Cynlluniau cyfeillio Hunangyfeirio at gynlluniau cwnsela (U)</p>

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	6.6 Tystiolaeth bod disgyblion yn cael eu cynnwys wrth ddatblygu polisi/strategaeth.	
7. Cyfranogiad staff	7.1 Tystiolaeth bod staff, nad ydynt yn y tîm craidd ysgolion iach, yn ymwneud â datblygiad iechyd a lles meddyliol ac emosiynol cadarnhaol, ee, trwy gefnogi camau gweithredu ysgol-gyfan megis sancsiynau a gwobrau, ac Amser Cylch.	
8. Amgylchedd, ethos a chwricwlwm anffurfiol yr ysgol	<p>8.1 Mae'r Datganiad Gweledigaeth/Cenhadaeth, y Nodau a'r Prosbectws yn cyfeirio at iechyd a lles meddyliol ac emosiynol y disgyblion a'r staff.</p> <p>8.2 Mae canllawiau arfer da ar gael i staff sy'n hyrwyddo ymddygiadau sy'n gyson ag iechyd a lles meddyliol ac emosiynol, ee, gwrth-fwlio, rheoli ymddygiad cadarnhaol a chyfranogiad disgyblion.</p>	<p>Pecyn croeso/ymsefydlu i ddisgyblion</p> <p>Rhaglen bontio</p> <p>Cynllun mentora</p> <p>Cyfeillio/Cyfoedion</p> <p>Amser Cylch</p> <p>Rheolau Aur</p> <p>Amser Aur</p> <p>Blychau awgrymiadau/ pryderon</p>

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	<p>8.3 Mae'r ysgol yn darparu amgylchedd dymunol, diogel a chymdeithasol.</p> <p>8.4 Darperir gwasanaethau cwnsela yn yr ysgol.</p> <p>8.5 Cyfeirir disgyblion at wasanaethau priodol.</p> <p>8.6 Mae gan yr ysgol raglen ymsefydlu ar gyfer staff a disgyblion sy'n cyfleu ethos yr ysgol.</p> <p>8.7 Mae'r ysgol yn cynnig cyfleoedd i staff a disgyblion gael eu cynnwys mewn gweithgareddau i hyrwyddo eu hunan-barch a'u lles hwythau'n ogystal â hunan-barch a lles pobl eraill.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	8.8 Mae'r ysgol yn cefnogi disgyblion i ddatblygu sgiliau cyfathrebu a chymdeithasol i'w galluogi i archwilio, mynegi a rheoli eu teimladau ac i empathieiddio ag eraill.	
Cynnwys Teuluoedd a'r Gymuned		
9. Cynnwys teuluoedd a'r gymuned	9.1 Mae rhieni/gofalwyr a llywodraethwyr yn cael eu hysbysu'n gyson ac yn deall pwysigrwydd iechyd a lles meddyliol ac emosiynol iddynt hwythau ac i'w plant. 9.2 Tystiolaeth o weithio gyda rhieni i gael agwedd ysgol-gyfan at atal a delio â materion bwlio. 9.3 Tystiolaeth o ddarparu cyngor i rieni, disgyblion a theuluoedd ar sut i ddelio ag achosion bwlio ac ar weithdrefnau adrodd.	Tystiolaeth o gyfathrebu da â rhieni darpar-ddisgyblion Tystiolaeth o raglen bontio sydd wedi'i datblygu'n dda

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	<p>9.4 Mae'r ysgol yn cynnig cyfleoedd i deuluoedd, llywodraethwyr a'r gymuned ehangach i gael eu cynnwys ym mywyd beunyddiol yr ysgol ac i gyfrannu ato.</p> <p>9.5 Mae'r disgyblion yn cefnogi'r gymuned, ee, trwy waith elusennol, gweithio gyda'r henoed/i'r henoed.</p> <p>9.6 Defnyddir arbenigedd rhieni a/neu aelodau o'r gymuned i gefnogi gweithgareddau'r cwricwlwm neu rai nad ydynt yn rhan o'r cwricwlwm os yn briodol.</p>	
10. Ymwneud a chydweithredu ag asiantaethau statudol a gwirfoddol ac unigolion y tu allan i'r ysgol	<p>10.1 Mae ysgolion yn ymgysylltu â gwahanol asiantaethau i gefnogi disgyblion a staff ynglŷn ag amrywiaeth o faterion iechyd meddyliol ac emosiynol, ee, bwlio, profedigaeth, rheoli straen.</p> <p>10.2 Mae asiantaethau ac unigolion allanol priodol yn cefnogi datblygu polisiau, rhaglenni a'r cwricwlwm.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	10.3 Mae unrhyw gyfraniad yn cael ei gynllunio, yn cydymffurfio â'r polisi, yn cael ei werthuso ac mae'r gwaith yn cael ei ddilyn.	

Datblygu Gweithle sy'n Hybu Iechyd

11. Datblygu gweithle sy'n hybu iechyd ac sy'n cydnabod pwysigrwydd cefnogaeth ar gyfer iechyd a lles meddyliol ac emosiynol	<p>11.1 Ymgynghorir â'r holl staff a'u cynnwys wrth ddatblygu gweithle sy'n hybu iechyd.</p> <p>11.2 Mae rhaglen Datblygiad Proffesiynol Parhaus sydd wedi'i gynllunio yn ei lle ar gyfer arweinwyr pwnc/ staff allweddol sydd â meysydd cyfrifoldeb.</p> <p>11.3 Amser CPA sydd wedi'i ddiogelu a man gwaith priodol.</p>	<p>Safon Iechyd Gorfforaethol Buddsoddwyr mewn Pobl Rheoli straen staff a pholisïau eraill sy'n gysylltiedig ag iechyd Hyfforddiant rheoli straen Diwrnodau iechyd staff Gweithgareddau ffitrwydd staff a chysylltiadau â'r Ganolfan Hamdden Leol Defnyddio Amser Cylch Uchel ei Safon Eitemau ar agenda'r cyfarfod staff Digwyddiadau cymdeithasol i staff</p>
--	--	---

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	<p>11.4 Mae'r staff yn ystyried bod cyfleusterau'r ystafell staff yn ddigonol.</p> <p>11.5 Cyfeirir at wasanaethau priodol.</p> <p>11.6 Gall y staff dderbyn gwasanaethau arbenigol gan gynnwys lechyd Galwedigaethol.</p> <p>11.7 Tystiolaeth bod gweithdrefnau yn eu lle i fynd i'r afael â chydbwysedd rhwng bywyd a gwaith.</p>	

DATBLYGU PERSONOL A CHYDBERTHYNAS

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Arweiniad a Chyfathrebu		
1. Polisi Addysg Rhyw a Pherthnasoedd	<p>1.1 Mae polisi yn ei le sy'n dilyn canllawiau cenedlaethol a lleol.</p> <p>1.2 Mae'r polisi wedi'i ddatblygu gan weithgor sy'n cynnwys staff a llywodraethwyr yr ysgol.</p> <p>1.3 Mae'r polisi'n cynnwys canllawiau cyfeirio clir y mae cymuned yr ysgol gyfan yn ymwybodol ohonynt.</p> <p>1.4 Mae'r ysgol yn darparu fframwaith clir i'r holl staff sy'n galluogi amgylchedd dysgu diogel, ee, i wahardd digwyddiadau sy'n ymwneud â gwefannau, deunyddiau neu weithgareddau amhriodol.</p> <p>1.5 Mewn ysgolion uwchradd, mae ystyriaeth wedi'i rhoi i gynnwys disgyblion hŷn wrth ddatblygu polisi.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	<p>1.6 Lledaenir y polisi i bob aelod o gymuned yr ysgol gan gynnwys rhieni ac ymwelwyr sy'n ymwneud â chyflenwi.</p> <p>1.7 Mae gweithdrefnau monitro yn eu lle.</p> <p>1.8 Mae rôl gydategol y polisi a'r cwricwlwm yn amlwg.</p> <p>1.9 Mae'r dangosyddion isod yn dangos bod y polisi'n cael ei weithredu.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
2. Ymrwymiad i hyfforddiant staff cyfan ar ddatblygu personol a materion sy'n gysylltiedig â pherthnasoedd	2.1 Mae'r holl staff sy'n ymwneud â chyflenwi'r rhaglen yn derbyn hyfforddiant a chefnogaeth briodol ynglŷn â chyflenwi rhaglenni a delio â materion sensitif. 2.2 Mae hyfforddiant yn cael ei raeadru gan ddylanwadu ar ymarfer. 2.3 Mae aelod enwebedig o staff yn arwain ar Addysg Rhyw a Pherthnasoedd.	
3. Ymgysylltu â mentrau lleol/ cenedlaethol, materion amgylcheddol a chymdeithasol, ac ymateb iddynt	3.1 Mae'r ysgol yn dangos hyblygrwydd wrth ymateb i faterion sydd wedi'u hadnabod yn lleol.	Clinigau galw heibio (U) Gwasanaeth cwnsela yn yr ysgol Cynlluniau Cerdyn-C (U)

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Cwricwlwm		
<p>4. Addysg datblygu personol a pherthnasoedd wedi'i chynnwys yn y Cyfnod Sylfaen, y Cwricwlwm Cenedlaethol ac ABCh</p>	<p>4.1 Mae cynlluniau gwaith yn adnabod rhaglen astudio sy'n seiliedig ar sgiliau ac sydd wedi'i datblygu i symud ymlaen trwy'r grwpiau blwyddyn, gan adlewyrchu cyngor ar arfer da.</p> <p>4.2 Mae adnoddau'r cwricwlwm a ddefnyddir yn adlewyrchu canllawiau cyfredol.</p>	<p>Defnydd wedi'i gynllunio o'r CD <i>'Making Sense of Growing Up and Keeping Safe'</i> (C) Defnydd wedi'i gynllunio o <i>'Sense, Sex and Relationships'</i> (U) Grwpiau Theatr mewn Addysg Defnyddio cyfoedion fel addysgwyr</p>
Ethos ac Amgylchedd yr Ysgol		
<p>5. Cyfranogiad disgyblion</p>	<p>5.1 Tystiolaeth bod barn disgyblion yn cael ei hystyried ynglŷn â'r hyn a addysgir a sut.</p>	
<p>6. Cyfranogiad staff</p>	<p>6.1 Mae'r holl staff yn ymwybodol o bolisi'r ysgol, gan gynnwys canllawiau cyfeirio.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
7. Amgylchedd, ethos a chwricwlwm anffurfiol yr ysgol	<p>7.1 Mae'r ysgol yn sicrhau bod amrywiaeth o adnoddau'n hygyrch o fewn yr ysgol ac mae'n darparu gwybodaeth leol a ffynonellau cymorth priodol i ddisgyblion uwchradd.</p> <p>7.2 Mae'r ysgol yn darparu amgylchedd lle yr ystyrir bod bwydo ar y fron yn arferol.</p>	Clinigau galw heibio (U) Gwasanaeth cwnsela yn yr ysgol

Cynnwys Teuluoedd a'r Gymuned

8. Cynnwys teuluoedd a'r gymuned	<p>8.1 Mae rhieni/gofalwyr a llywodraethwyr yn cael eu hysbysu'n gyson ac yn deall pwysigrwydd polisi ar Addysg Rhyw a Pherthnasoedd.</p> <p>8.2 Mae rhieni/gofalwyr a llywodraethwyr yn cefnogi rhaglen astudio sydd wedi'i chynllunio'n dda.</p> <p>8.3 Mae'r ysgol yn cynnig gwybodaeth trwy ddigwyddiadau sydd wedi'u cynllunio, yn darparu defnydd gwybodaeth neu'n gwahodd rhieni i'r ysgol i edrych ar adnoddau a thrafod rhaglen Addysg Rhyw a Pherthnasoedd.</p>	Adnodd i rieni ar gyfer y CD ' <i>Making Sense of Growing Up and Keeping Safe</i> ' (C) Cynnwys nyrs yr ysgol/ y nyrs deulu Buddsoddwyr mewn Teuluoedd
----------------------------------	---	--

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	8.4 Defnyddir arbenigedd rhieni a/neu aelodau o'r gymuned i gefnogi gweithgareddau sy'n rhan o'r cwricwlwm neu rai nad ydynt yn rhan o'r cwricwlwm, os yw hynny'n briodol.	
9. Ymwneud a chydweithredu ag asiantaethau statudol a gwirfoddol ac unigolion y tu allan i'r ysgol	9.1 Os defnyddir ymwelwyr allanol, mae'r ysgol yn darparu canllawiau clir ynglŷn â defnyddio cyfranwyr gwadd sy'n cydymffurfio â chyngor cenedlaethol/lleol. 9.2 Mae asiantaethau ac unigolion priodol allanol yn cefnogi datblygu polisiâu, rhaglenni a'r cwricwlwm, ee, trwy ddarparu adnoddau. 9.3 Mae unrhyw gyfraniad yn cael ei gynllunio, yn cydymffurfio â'r polisi, yn cael ei werthuso ac mae'r gwaith yn cael ei ddilyn.	Cynnwys nyrs yr ysgol/ y nyrs deulu

DEFNYDDIO A CHAMDDEFNYDDIO SYLWEDDAU

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Arweiniad a Chyfathrebu		
1. Polisi Ysmygu Polisi Cyffuriau ac Alcohol Polisi Rhoi Meddyginiaethau	1.1 Mae polisiâu yn eu lle sy'n dilyn canllawiau cenedlaethol a lleol gan ddangos bod deddfwriaeth gyfredol wedi'i hystyried. 1.2 Mae mecanweithiau yn eu lle i ymateb i ddigwyddiadau ac i adrodd arnynt. 1.3 Mae'r polisi'n cynnwys canllawiau cyfeirio clir y mae cymuned yr ysgol gyfan yn ymwybodol ohonynt. 1.4 Mae gweithdrefnau monitro ac adolygu yn eu lle. 1.5 Mae rôl gydategol y polisi a'r cwricwlwm yn amlwg.	Arwyddion dim ysmygu wrth y fynedfa

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	1.6 Mae'r dangosyddion isod yn dangos bod y polisi'n cael ei weithredu.	
2. Ymrwymiad i hyfforddiant staff cyfan ar faterion sy'n gysylltiedig â sylweddau	2.1 Mae athrawon yn derbyn hyfforddiant sy'n briodol i'w rôl yn yr ysgol. 2.2 Mae staff cymorth yn derbyn hyfforddiant priodol, ee, cynorthwywyr cymorth dysgu, goruchwylwyr amser cinio, arweinwyr dysgu y tu allan i oriau ysgol. 2.3 Mae hyfforddiant yn cael ei raeadru gan ddylanwadu ar ymarfer.	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
<p>3. Ymgysylltu â mentrau lleol/cenedlaethol penodol a materion amgylcheddol a chymdeithasol ac ymateb iddynt</p>	<p>3.1 Mae'r ysgol yn manteisio ar gyfleoedd a gynigir i gael ei chynnwys mewn amrywiaeth o fentrau lleol/cenedlaethol.</p> <p>3.2 Mae ysgolion yn dangos hyblygrwydd yn y rhaglen astudio i ymateb i faterion a nodir yn lleol.</p>	<p>BygiauBaco! Cystadleuaeth Dosbarth Di-fwg Treial Rhoi'r Gorau i Ysmygu mewn Ysgolion Rhaglen Graidd yr Heddlu i Gysylltu ag Ysgolion Cymru Gyfan Ciw Croch Gweithgareddau Diwrnod Dim Smygu Dim Smygu Cymru</p>
<h2>Cwricwlwm</h2>		
<p>4. Sylweddau wedi'u cynnwys yn y Cwricwlwm Cenedlaethol, ABCCh a'r Cyfnod Sylfaen</p>	<p>4.1 Mae cynlluniau gwaith yn nodi amrywiaeth o agweddau ar sylweddau, gan adlewyrchu polisi. Mae hyn yn cynnwys tybaco, alcohol, toddyddion a sylweddau cyfreithlon ac anghyfreithlon eraill, meddyginiaethau a nwyddau cartref.</p> <p>4.2 Mae'r cwricwlwm yn datblygu sgiliau gwrthsefyll pwysau heb eu heisiau gan gyfoedion.</p>	<p>Arwyddion Mwg Pynciau Llosg <i>Talk Health</i> Grwpiau Theatr mewn Addysg</p>

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	4.3 Mae adnoddau'r cwricwlwm a ddefnyddir yn adlewyrchu canllawiau cyfredol.	
5. Dysgu y tu allan i oriau ysgol sy'n cefnogi'r rhaglen a'r polisi sylweddau	5.1 Mae negeseuon cyson yn cael eu darparu/mae negeseuon cymysg yn cael eu hosgoi ynglŷn â pholisiâu sylweddau.	

Ethos ac Amgylchedd yr Ysgol

6. Cyfranogiad Disgyblion	6.1 Tystiolaeth o enghreifftiau o fentrau lle mae disgyblion wrthi'n cyfranogi. 6.2 Tystiolaeth bod disgyblion yn cael eu cynnwys wrth ddatblygu polisi/strategaeth. 6.3 Mewn ysgolion uwchradd, tystiolaeth bod cyfoedion wrthi'n cyfranogi mewn rhaglenni gwaith.	Rhaglenni addysg cyfoedion
---------------------------	---	----------------------------

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
7. Cyfranogiad staff	7.1 Tystiolaeth bod staff nad ydynt yn y tîm craidd ysgolion iach yn cael eu cynnwys mewn rhaglenni a mentrau. 7.2 Mae'r holl staff yn cefnogi'r polisi, ee, ar deithiau ysgol.	
8. Amgylchedd, ethos a chwricwlwm anffurfiol yr ysgol	8.1 Mae amrywiaeth o wasanaethau ac adnoddau hygyrch yn yr ysgol ac mae'r ysgol yn darparu gwybodaeth leol briodol i ddisgyblion uwchradd. 8.2 Mae safle'r ysgol yn ddi-fwg.	Clinigau galw heibio(U) Gwasanaeth cwnsela yn yr ysgol Gwybodaeth ynglŷn â Dim Smygu Cymru

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Cynnwys Teuluoedd a'r Gymuned		
9. Cynnwys teuluoedd a'r gymuned	<p>9.1 Mae rhieni/gofalwyr a llywodraethwyr yn cael eu hysbysu'n gyson ac yn deall pwysigrwydd polisi ar ddefnyddio a chamddefnyddio sylweddau iddynt hwythau ac i'r disgyblion.</p> <p>9.2 Mae rhieni/gofalwyr a llywodraethwyr yn cefnogi rhaglen astudio sydd wedi'i chynllunio'n dda.</p> <p>9.3 Mae'r ysgol yn cynnig gwybodaeth trwy ddigwyddiadau sydd wedi'u cynllunio a/neu drwy ddarparu deunyddiau gwybodaeth.</p> <p>9.4 Defnyddir arbenigedd rhieni a/neu aelodau o'r gymuned i gefnogi gweithgareddau'r cwricwlwm neu rai nad ydynt yn rhan o'r cwricwlwm os yn briodol.</p>	Gweithdai rhieni aml-asiantaeth Cynnwys nyrs yr ysgol/ y nyrs deulu

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
10. Ymwneud a chydweithredu ag asiantaethau statudol a gwirfoddol ac unigolion y tu allan i'r ysgol	10.1 Mae'r ysgol yn darparu canllawiau clir ar ddefnyddio cyfranwyr gwadd yn briodol, sy'n cydymffurfio â chyngor cenedlaethol a/neu leol. 10.2 Mae asiantaethau ac unigolion allanol priodol yn cefnogi datblygu polisiâu, rhaglenni a'r cwricwlwm. 10.3 Mae unrhyw gyfraniad yn cael ei gynllunio, yn cydymffurfio â'r polisi, yn cael ei werthuso ac mae'r gwaith yn cael ei ddilyn.	Cynnwys nyrs yr ysgol/ y nyrs deulu

YR AMGYLCHEDD

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Arweiniad a Chyfathrebu		
1. Dogfen yn dangos tystiolaeth o agwedd ysgol-gyfan at ofalu am yr amgylchedd	1.1 Mae gan yr ysgol gyfres o gynlluniau gweithredu yn eu lle i wella'r ysgol a'r amgylchedd ehangach. 1.2 Cynlluniau gweithredu wedi'u creu gan weithgor sy'n cynnwys disgyblion, ee, eco-grŵp. 1.3 Mae gweithdrefnau monitro ac adolygu yn eu lle. 1.4 Mae rôl gydategol cynlluniau gweithredu a'r cwricwlwm yn amlwg. 1.5 Mae'r dangosyddion isod yn dangos bod cynlluniau gweithredu'n cael eu rhoi ar waith.	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
<p>2. Ymgysylltu â mentrau lleol/cenedlaethol penodol a materion amgylcheddol a chymdeithasol ac ymateb iddynt</p>	<p>2.1 Mae ysgolion yn gallu dangos cysylltiadau â gwobrau, rhaglenni a mentrau lleol/cenedlaethol eraill.</p> <p>2.2 Mae ysgolion yn ymgysylltu â mentrau cymunedol sy'n gwella'r amgylchedd yng nghyffiniau'r ysgol ac yn eu cefnogi.</p>	<p>Eco-ysgolion, Ysgolion gwyrdd, Ysgolion Coedwig, ADCDF, Cynhyrchion Masnach Deg priodol ar gael</p>
<p>3. Ymrwymiad i hyfforddiant staff cyfan ar faterion amgylcheddol</p>	<p>3.1 Mae athrawon yn derbyn hyfforddiant sy'n briodol i'w rôl yn yr ysgol.</p> <p>3.2 Mae staff cymorth yn derbyn hyfforddiant priodol, ee, cynorthwywyr cymorth dysgu, goruchwylwyr amser cinio, arweinwyr dysgu y tu allan i oriau ysgol.</p> <p>3.3 Mae hyfforddiant yn cael ei raeadru gan ddylanwadu ar ymarfer.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Cwricwlwm		
4. Gweithgareddau amgylcheddol wedi'u cynnwys yn y Cyfnod Sylfaen, y Cwricwlwm Cenedlaethol ac ABCh	4.1 Mae cynlluniau gwaith yn nodi gweithgareddau amgylcheddol, gan gynnwys cysylltiadau trawsgwricwlaidd, ac yn adlewyrchu cynlluniau gweithredu. 4.2 Mae adnoddau'r cwricwlwm a ddefnyddir yn adlewyrchu canllawiau cyfredol. 4.3 Mae negeseuon cyson yn cael eu darparu/mae negeseuon cymysg yn cael eu hosgoi ynglŷn â materion amgylcheddol.	
5. Mae dysgu y tu allan i oriau ysgol yn ymgorffori gweithgareddau amgylcheddol	5.1 Mae amserlen eang o weithgareddau yn ei lle, sy'n briodol i bob disgybl yn yr ysgol. 5.2 Mae negeseuon cyson yn cael eu darparu/mae negeseuon cymysg yn cael eu hosgoi ynglŷn â materion amgylcheddol, ee, sicrhau ailgylchu, peidio â defnyddio cwpanau plastig na rhai papur.	Clybiau garddio

Criteria	Indicators	Examples of specific actions/activities
Ethos ac Amgylchedd yr Ysgol		
6. Cyfranogiad disgyblion	6.1 Tystiolaeth bod disgyblion yn cael eu cynnwys wrth bennu a gwerthuso camau gweithredu. 6.2 Tystiolaeth o enghreifftiau o weithgareddau amgylcheddol lle y mae disgyblion yn cyfranogi'n weithredol.	
7. Cyfranogiad staf	7.1 Tystiolaeth bod staff nad ydynt yn y tîm craidd ysgolion iach yn cael eu cynnwys mewn rhaglenni a mentrau. 7.2 Mae'r holl staff yn cefnogi ymarfer yr ysgol.	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
<p>8. Amgylchedd, ethos a chwricwlwm anffurfiol yr ysgol</p>	<p>8.1 Mae'r ysgol yn dangos ymrwymiad i sicrhau bod amgylchedd yr ysgol yn ddymunol, yn ddiogel ac yn gymdeithasol.</p> <p>8.2 Mae'r ysgol yn dangos ymrwymiad i werthoedd datblygu cynaliadwy.</p> <p>8.3 Mae'r ysgol yn cyfrannu at leihau allyriadau carbon.</p>	<p>Murluniau Cyntedd croesawus Dim graffiti Arwyddion i ymwelwyr Ardaloedd seddau cysgodol Hysbysfyrddau Gwaith disgyblion ar ddangos Ystafelloedd dosbarth awyr agored Marciau yn y buarth chwarae Rhaglenni ailgylchu Cynlluniau arbed dŵr Cynlluniau arbed ynni Cynlluniau arbed papur Cyfarpar oeri dŵr Poteli ail-lenwadwy Compostio Gerddi/rhandiroedd ysgol Mentrau cerdded a beicio</p>

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Cynnwys Teuluoedd a'r Gymuned		
9. Cynnwys teuluoedd a'r gymuned	<p>9.1 Mae rhieni/gofalwyr a llywodraethwyr yn cael eu hysbysu'n gyson ac yn deall pwysigrwydd mentrau amgylcheddol yn yr ysgol.</p> <p>9.2 Mae'r ysgol yn cynnig y cyfle i deuluoedd a'r gymuned ehangach gael eu cynnwys mewn gweithgareddau sy'n gysylltiedig â gwella amgylchedd yr ysgol a chyfrannu atynt.</p> <p>9.3 Gwneir cysylltiadau â sefydliadau a busnesau yn y gymuned leol i gefnogi gweithgareddau amgylcheddol.</p> <p>9.4 Defnyddir arbenigedd rhieni a/neu aelodau o'r gymuned i gefnogi gweithgareddau'r cwricwlwm neu rai nad ydynt yn rhan o'r cwricwlwm os yn briodol.</p>	Codi ysbwriel yn y gymuned Cynlluniau ailgylchu cymunedol

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
10. Ymwneud a chydweithredu ag asiantaethau statudol a gwirfoddol ac unigolion y tu allan i'r ysgol	10.1 Mae asiantaethau ac unigolion allanol priodol yn cefnogi datblygu cynlluniau gweithredu, rhaglenni a'r cwricwlwm. 10.2 Mae unrhyw gyfraniad yn cael ei gynllunio, ei werthuso ac mae'r gwaith yn cael ei ddilyn.	

The background features several large, stylized outlines of leaves or petals in a dark gray color, arranged in a row across the top and bottom of the page. A solid black horizontal bar is positioned in the center, containing the text.

DIOGELWCH

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Arweiniad a Chyfathrebu		
<p>1. Polisi Ysgol Ddiogel neu eitemau mewn polisiau eraill, gan gynnwys Polisi a Gweithdrefnau Amddiffyn Plant</p> <p>(DS mae hyn yn ychwanegol at ofynion statudol am bolisi iechyd a diogelwch a fydd yn cael ei fonitro trwy arolygu)</p>	<p>1.1 Mae polisiau yn eu lle sy'n cwmpasu amddiffyn plant, diogelwch yn yr haul, diogelwch ar y we, cymorth cyntaf, rhoi meddyginiaeth, diogelwch ar y ffyrdd a diogelwch mewn amgylcheddau eraill sy'n berthnasol i leoliad yr ysgol, ymweliadau addysgol, diogelwch bwyd, diogelwch yn y buarth chwarae, gweithdrefnau a ddiffinnir yn glir i weithwyr sy'n gweithio ar eu pennau eu hunain.</p> <p>1.2 Mae gweithdrefnau monitro a chofnodi yn eu lle.</p> <p>1.3 Mae rôl gydategol y polisi a'r cwricwlwm yn amlwg.</p> <p>1.4 Mae'r dangosyddion isod yn dangos bod y polisi'n cael ei weithredu.</p>	<p>Defnydd o ganllawiau a deunyddiau Sunsmart (gan Cancer Research UK)</p>

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
<p>2. Ymrwymiad i hyfforddiant ysgol gyfan ar faterion sy'n gysylltiedig â diogelwch</p>	<p>2.1 Mae athrawon yn derbyn hyfforddiant priodol.</p> <p>2.2 Mae staff cymorth yn derbyn hyfforddiant priodol, ee, cynorthwywyr cymorth dysgu, goruchwylwyr amser cinio, arweinwyr dysgu y tu allan i oriau ysgol.</p> <p>2.3 Mae hyfforddi'n cael ei raeadru gan ddylanwadu ar ymarfer.</p>	
<p>3. Ymgysylltu â mentrau lleol/cenedlaethol penodol a materion amgylcheddol a chymdeithasol ac ymateb iddynt</p>	<p>3.1 Mae'r ysgol yn manteisio ar gyfleoedd a gynigir i gael ei chynnwys mewn amrywiaeth o fentrau lleol/cenedlaethol.</p> <p>3.2 Mae ysgolion yn ymgysylltu â mentrau cymunedol ac yn eu cefnogi.</p>	<p><i>Kerbcraft</i> Wythnos Diogelwch ar y Ffyrdd Wythnos Cerdded i'r Ysgol Wythnos Diogelwch yn yr Haul Criw Croch/Dangerpoint <i>Megadrive</i> (U) Cymunedau diogel Llwybrau Diogel i'r Ysgol</p>

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Cwricwlwm		
4. Diogelwch wedi'i gynnwys yn y Cyfnod Sylfaen, y Cwricwlwm Cenedlaethol ac ABCCh	<p>4.1 Mae cynlluniau gwaith yn nodi diogelwch, gan gynnwys diogelwch yn yr haul, diogelwch ar y we, cymorth cyntaf ac amgylcheddau diogel, ac yn adlewyrchu polisi.</p> <p>4.2 Mae adnoddau'r cwricwlwm a ddefnyddir yn adlewyrchu canllawiau cyfredol.</p>	<p><i>Heartstart/Sant Ioan/ Y Groes Goch Medruswydd Beicio Ardystio Hylendid Bwyd Rhaglen Graidd yr Heddlu i Gysylltu ag Ysgolion Cymru Gyfan Diogelwch ar y we, ee, Thinkuknow.co.uk, Jenny's Story</i></p>
5. Mae dysgu y tu allan i oriau ysgol ac ymweliadau addysgol yn ystyried materion diogelwch	<p>5.1 Mae asesu risg yn amlwg.</p> <p>5.2 Mae amrywiaeth o weithgareddau yn eu lle sy'n ystyried materion diogelwch, ee, cymorth cyntaf, hyfforddiant hylendid bwyd, gweithdrefnau ar gyfer ymweliadau addysgol.</p>	<p><i>Heartstart/Sant Ioan/ Y Groes Goch Medruswydd beicio Ardystio hylendid bwyd</i></p>

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Ethos ac Amgylchedd yr Ysgol		
6. Cyfranogiad disgyblion	6.1 Tystiolaeth bod disgyblion yn cael eu cynnwys wrth bennu a gwerthuso camau gweithredu. 6.2 Tystiolaeth o fentrau diogelwch lle y mae disgyblion yn cyfranogi'n weithredol.	Swyddogion lau diogelwch ar y ffyrdd Rheolau'r buarth chwarae
7. Cyfranogiad staff	7.1 Tystiolaeth bod staff nad ydynt yn y fîm craidd ysgolion iach yn cael eu cynnwys mewn rhaglenni a mentrau. 7.2 Mae'r holl staff yn cefnogi ymarfer yr ysgol.	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
8. Amgylchedd, ethos a chwricwlwm anffurfiol yr ysgol	8.1 Mae gweithdrefnau yn eu lle i sicrhau diogelwch disgyblion a staff.	Loceri ar gyfer bagiau Oergelloedd ar gyfer pecynnau cinio a/neu fwyd a goginir yn yr ysgol Cynllun teithio i'r ysgol Teledu cylch cyfyng/goleuadau
Cynnwys Teuluoedd a'r Gymuned		
9. Cynnwys teuluoedd a'r gymuned	<p>9.1 Mae rhieni/gofalwyr a llywodraethwyr yn cael eu hysbysu'n gyson ac yn deall pwysigrwydd mentrau diogelwch yn yr ysgol.</p> <p>9.2 Gwneir cysylltiadau â sefydliadau a busnesau yn y gymuned leol i gefnogi'r agenda diogelwch, ee, diogelwch ar y ffyrdd.</p> <p>9.3 Defnyddir arbenigedd rhieni a/neu aelodau o'r gymuned i gefnogi gweithgareddau'r cwricwlwm neu rai nad ydynt yn rhan o'r cwricwlwm os yn briodol.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
10. Ymwneud a chydweithredu ag asiantaethau statudol a gwirfoddol ac unigolion y tu allan i'r ysgol	10.1 Mae asiantaethau ac unigolion allanol priodol yn cefnogi datblygu polisiâu, rhaglenni a'r cwricwlwm, ee, timau diogelwch ar y ffyrdd, nyrsys ysgol/teulu, yr heddlu. 10.2 Mae unrhyw gyfraniad yn cael ei gynllunio, ei werthuso ac mae'r gwaith yn cael ei ddilyn.	

HYLENDID

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Arweiniad a Chyfathrebu		
1. Gweithdrefnau hylendid yn eu lle	<p>1.1 Tystiolaeth o weithdrefnau yn unol â'r argymhellion yn Gwylwch y Germau (meithrinfeydd) neu Dysgwch Wers i Germau (ysgolion cynradd ac uwchradd), sy'n cael eu monitro a'u hadolygu.</p> <p>1.2 Nodir rolau a chyfrifoldebau clir.</p>	
2. Ymrwymiad i hyfforddiant staff cyfan ar faterion sy'n gysylltiedig â hylendid	<p>2.1 Mae athrawon yn derbyn hyfforddiant priodol.</p> <p>2.2 Mae staff cymorth yn derbyn hyfforddiant priodol, ee, cynorthwywyr cymorth dysgu, goruchwylwyr amser cinio, arweinwyr dysgu y tu allan i oriau ysgol.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	2.3 Mae hyfforddiant yn cael ei raeadru gan ddylanwadu ar ymarfer	
3. Ymgysylltu â mentrau lleol/cenedlaethol penodol a materion amgylcheddol a chymdeithasol ac ymateb iddynt	<p>3.1 Mae ysgolion yn manteisio ar gyfleoedd a gynigir i gael eu cynnwys mewn amrywiaeth o fentrau lleol/cenedlaethol.</p> <p>3.2 Mae ysgolion yn dangos hyblygrwydd i ymateb i faterion a nodir yn lleol.</p>	Cynllun Gwên Wythnos Wenu Genedlaethol Mentrau brwsio dannedd a golchi dwylo lleol Hyfforddiant hylendid bwyd i ddisgyblion

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Cwricwlwm		
<p>4. Hylendid wedi'i gynnwys yn y Cyfnod Sylfaen, y Cwricwlwm Cenedlaethol ac ABC</p>	<p>4.1 Mae cynlluniau gwaith yn nodi materion hylendid.</p> <p>4.2 Mae adnoddau'r cwricwlwm a ddefnyddir yn adlewyrchu canllawiau cyfredol.</p> <p>4.3 Mae negeseuon cyson yn cael eu rhoi/mae negeseuon cymysg yn cael eu hosgoi ynglŷn â hylendid.</p>	
<p>5. Mae dysgu y tu allan i oriau ysgol ac ymweliadau addysgol yn ystyried materion hylendid</p>	<p>5.1 Mae gweithdrefnau yn unol ag argymhellion yn Gwylwch y Germau (meithrinfeydd) neu Dysgwch Wers i Germau (ysgolion cynradd ac uwchradd) sy'n cael eu monitro a'u hadolygu.</p> <p>5.2 Nodir rolau a chyfrifoldebau clir.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	<p>5.3 Defnyddir cyfleoedd i gynnwys negeseuon am hylendid yng ngweithgareddau dysgu y tu allan i oriau ysgol, ee, yn Cymru'n Coginio a Menter Brecwast am Ddim mewn Ysgolion Cynradd.</p> <p>5.4 Mae negeseuon cyson yn cael eu rhoi/mae negeseuon cymysg yn cael eu hosgoi ynglŷn â hylendid.</p>	

Ethos ac Amgylchedd yr Ysgol

6 Cyfranogiad disgyblion	<p>6.1 Tystiolaeth bod disgyblion yn cael eu cynnwys wrth bennu a gwerthuso camau gweithredu.</p> <p>6.2 Tystiolaeth bod disgyblion yn cael eu cynnwys mewn materion hylendid sy'n codi fel rhan o waith arall, ee, siopau ffrwythau yn yr ysgol, dŵr ar y ddesg, a materion a godir gan gynghorau ysgol.</p>	
--------------------------	---	--

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
7. Cyfranogiad staff	<p>7.1 Tystiolaeth bod staff nad ydynt yn y fîm craidd ysgolion iach yn cael eu cynnwys mewn rhaglenni a mentrau.</p> <p>7.2 Mae'r holl staff yn cefnogi ymarfer yr ysgol.</p>	
8. Amgylchedd, ethos a chwricwlwm anffurfiol yr ysgol	<p>8.1 Mae negeseuon cyson yn cael eu rhoi/mae negeseuon cymysg yn cael eu hosgoi.</p> <p>8.2 Arddangosir canllawiau clir ynglŷn â hylendid lle bo'n briodol, ee, hylendid dwylo, hylendid y gegin, hylendid personol, storio bwyd a diod, siopau ffrwythau yn yr ysgol a storio brwshys dannedd.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Cynnwys Teuluoedd a'r Gymuned		
9. Cynnwys teuluoedd a'r gymuned	<p>9.1 Mae rhieni/gofalwyr a llywodraethwyr yn cael eu hysbysu'n gyson ac yn deall pwysigrwydd hylendid da iddynt hwythau a'r disgyblion.</p> <p>9.2 Defnyddir arbenigedd rhieni a/neu aelodau o'r gymuned i gefnogi gweithgareddau sy'n rhan o'r cwricwlwm neu rai nad ydynt yn rhan o'r cwricwlwm, os yw hynny'n briodol.</p>	
10. Ymwneud a chydweithredu ag asiantaethau statudol a gwirfoddol ac unigolion y tu allan i'r ysgol	<p>10.1 Mae asiantaethau ac unigolion allanol priodol yn cefnogi datblygu polisïau, rhaglenni a'r cwricwlwm, ee, nyrsys ysgol/teulu, gwasanaeth deintyddol cymunedol.</p> <p>10.2 Mae unrhyw gyfraniad yn cael ei gynllunio, ei werthuso ac mae'r gwaith yn cael ei ddilyn.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
Safonau Hylendid Gofynnol		
11. Safonau hylendid gofynnol	<p>11.1 Mae toiledau ysgol ar gael bob amser i ddisgyblion a staff a'r rheiny'n doiledau sydd wedi'u hawyru'n dda, sydd â chloeon sy'n gweithio ac sy'n cael eu glanhau'n rheolaidd.</p> <p>11.2 Darperir sebon hylif a dŵr cynnes yn y toiledau i ddisgyblion a staff.</p> <p>11.3 Darperir papur toiled yn y toiledau i ddisgyblion a staff.</p> <p>11.4 Darperir tywelion papur/peiriannau sychu dwylo yn y toiledau i ddisgyblion a staff.</p> <p>11.5 Mae canllawiau ar ddangos i ddisgyblion a staff ynglŷn â phryd a sut i olchi dwylo.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	<p>11.6 Ceir cyfleusterau gwaredu glanweithiol priodol i staff a disgyblion benywaidd mewn ysgolion cynradd ac uwchradd</p> <p>11.7 Mae toiledau disgyblion yn cael eu monitro'n rheolaidd.</p> <p>11.8 Mae canllawiau ar ddangos ynglŷn â hylendid siop ffrwythau'r ysgol.</p> <p>11.9 Mae disgyblion yn golchi eu dwylo cyn gweini yn siop ffrwythau'r ysgol.</p> <p>11.10 Mae cyfarpar oeri dŵr yn cael ei lanhau a'i gynnal a chadw'n rheolaidd.</p>	

Meini prawf	Dangosyddion	Enghreifftiau o gamau gweithredu/ gweithgareddau penodol
	<p>11.11 Os oes polisi yn ei le ynglŷn â dŵr ar y ddesg, yna ceir gweithdrefnau clir ar gyfer golchi poteli dŵr</p> <p>11.12 Cynhelir glanweithdra yn yr ystafell staff, ee, y ficro-don.</p> <p>11.13 Darperir canllawiau i rieni ynglŷn â diogelwch pecynnau cinio.</p> <p>11.14 Darperir canllawiau i rieni ynglŷn ag absenoldeb oherwydd salwch.</p>	<p>Rota golchi llestri</p> <p>Pecynnau cinio iachach, taflen disgyblion iachach</p>